

Key words: adjudication, international dispute, universal means of dispute settlement, diplomatic means of dispute settlement, International Court of Justice, Court of Justice of the European Union.

Отримано 16.06.2014

УДК 341.1

О. А. АНТОНЮК

*Ольга Анатоліївна Антонюк, аспірант Інституту
законодавства Верховної Ради України*

МЕДІАЦІЯ ТА ДИПЛОМАТІЯ

*«Мистецтво дипломатії – це вберегти країну від війни»
Збірник законів Ману, Індія I ст. до н.е.¹*

Дослідження сучасних аспектів застосування медіації в міжнародному публічно-правовому полі демонструє певну невизначеність щодо співвідношення взаємовідношення, у якому знаходяться дипломатія та міжнародна публічна медіація як правові категорії. Часто ці поняття накладаються одне на одне, що іноді зумовлює їх взаємну підміну і є суттєвою перепоною для встановлення деонтологічної визначеності міжнародної публічної медіації як окремої міжнародно-правової категорії в межах інституту медіації як правової категорії.

У сучасних наукових роботах щодо дослідження питань посередництва та медіації у міжнародних відносинах часто зустрічаються терміни «дипломатія», «дипломатичні зусилля», «медіація дипломатів»² без вираженого розмежування їх між собою, що, у свою чергу, призводить до включення міжнародної публічної медіації у сферу виключного панування дипломатії. У результаті трапляються випадки фактичного ототожнення медіації та дипломатії в процесі міжнародного представництва³. Вказана тенденція є, вочевидь, негативною та згубною для інституту міжнародної публічної медіації, адже може викликати викривлене сприйняття та застосування міжнародної публічної медіації в рамках проведення заходів щодо запобігання та врегулювання міжнародних спорів. У свою чергу, це може опосередковано призвести до розчинення міжнародної публічної медіації у сфері міжнародних відносин та зміщення правового поля її застосування і розуміння.

Водночас, може здатись очевидним, що розгляд більшості категорій міжнародної публічної площини не може здійснюватись відірвано від категорій міжнародних відносин та дипломатії як їх частини. Таким чином визначення співвідношення обсягів спільного та відмінного у категоріях міжнародної публічної медіації та дипломатії має суттєве значення для виокремлення і утвердження власне міжнародної публічної медіації.

Однак більш детальний аналіз правового змісту дає підстави стверджувати, що між категоріями, які є предметом дослідження, існують суттєві відмінності, зумовлені, насамперед, механізмом та принципами їх функціонування, що формує хоч і не прірву, але чіткий розподіл між зазначеними поняттями. І однак така різниця не є перепоною для їх постійної взаємодії.

На нашу думку, витоки такої підміни понять можуть зокрема полягати у спільному походженні – із інституту посередництва, яке можна вважати спільним як для дипломатії, так і для міжнародної публічної медіації. Адже як дипломат є представником, посередником між керівництвом своєї держави та іншою стороною, так і медіатор є посередником у переговорах сторін спору. Але посередництво є більш широкою категорією, і, незважаючи на це також часто ототожнюється із медіацією. Інша причина ототожнення категорій, що є предметом вивчення, – це те, що упродовж тривалого періоду саме в рамках дипломатичних процедур активно впроваджувалася та використовувалась міжнародна публічна медіація. У той же час спільне з дипломатією походження не має бути перепоною на шляху їх розмежування та встановлення відособленого правового статусу міжнародної публічної медіації як нової міжгалузевої правової категорії, що знаходиться на стадії розвитку та становлення.

У дослідженні з конфліктології щодо засобів запобігання конфліктам⁴ зазначено, що і медіація, і дипломатія є інструментами для попередження конфліктних ситуацій та управління ними. Таким чином, у початковій формі на понятійному та функціональному рівні дипломатія та медіація є відділеними одне від одного самостійними і незалежними одна від одної категоріями. Це, у свою чергу, не є перешкодою для використання їх одна одною, тобто застосування медіаційних технік дипломатами, та дипломатичних – медіаторами. Слід погодитися зі спеціалістами у сфері медіації Е. Керрол та К. Маккі⁵, які у своєму дослідженні стверджують, що багатообіцяюча функція медіації як такої заснована на запозиченні технік міжнародної дипломатії.

Аналіз співвідношення та суті взаємодії між дипломатією і медіацією необхідно розпочинати насамперед із понятійного апарату, тобто з визначення кожного із понять та окреслення основних рис, їм притаманних, а також співвідношення їх змісту та функцій.

Поняття «дипломатія» використовується у багатьох значеннях, і частіше – в інструментальному, аніж як вказівка на безпосереднє поняття. І хоча явище, що лежить в основі цього терміна, вже нараховує декілька тисячоліть, суперечки щодо його змістовного навантаження тривають і понині. Розглянемо декілька підходів до визначення змісту поняття «дипломатія».

Дипломатичний словник⁶, виданий за часів СРСР, давав таке визначення дипломатії: «офіційна діяльність глав держав, урядів та спеціальних органів у сфері міжнародних відносин, що служить меті зовнішньої політики держави». С. І. Ожегов у своєму словнику⁷ пише, що дипломатія – це «діяльність уряду по здійсненню зовнішньої, міжнародної політики держави» і в переносному значенні – хитрість, ухилення в діях.

Відомий вчений В. І. Попов у своєму курсі лекцій визначав дипломатію як «науку міжнародних зносин та мистецтво ведення переговорів керівниками держав та урядів та спеціальними органами зовнішніх зносин – міністерствами закордонних справ, дипломатичними представництвами, участь дипломатів у визначенні курсу зовнішньої політики держави і її втілення в життя мирними засобами». Головна її мета, вважав він, захист інтересів держави та її громадян. Іноді слово «дипломатія» вживається як синонім зовнішньої політики⁸.

Європейський підхід дещо відрізняється від вищезначеного: «дипломатія – це діяльність державних органів, що реалізують зовнішню політику держави»⁹, або «це мистецтво вирішення міжнародних суперечок мирними засобами, що гармонічно впливає на міжнародні відносини та підпорядковується правилам та звичаям»¹⁰. За висловлюванням Г. Кіссінджера, дипломатія «є мистецтво приборкання сили», «спосіб ствердження початкової гегемонії»¹¹.

Дослідники також підкреслюють¹², що дипломатична діяльність завжди носить яскраво виражений звичайний характер. У процесі розвитку міжнародних зносин відбувається становлення інтересів держав, урядів та міжнародних організацій. Інколи дипломатія зводиться винятково до професійної діяльності державних органів та діячів щодо представництва й захисту інтересів держави та її громадян у зносинах із іншими державами або суб'єктами міжнародного права.

Цілком очевидно, що основний наголос дослідники, – як практики, так і теоретики міжнародних відносин – роблять на функціях дипломатії, основною з яких є захист інтересів власної держави. Тобто насамперед слід підкреслити, що дипломатія – це завжди діяльність у інтересах держави, і виключно в її інтересах. Основною метою дипломатії є використання мирних та допустимих методів для примирення різноманітних інтересів, зміцнення дружніх зв'язків та розвиток відносин із державами й міжнародними об'єднаннями, а також для того, аби здобувати повагу з боку інших держав та народів.

Що стосується медіації в цілому, то з великої кількості різноманітних визначень, наданих цьому поняттю, можна узагальнено визначити одне, що найбільш повно, на нашу думку, виражає суть цього інституту та притаманні йому риси. Так, медіацію, включаючи її міжнародно-правову складову, пропонуємо розглядати як добровільний процес вирішення будь-якого спору, в якому нейтральна третя особа на засадах конфіденційності допомагає сторонам досягнути взаємовигідної домовленості (згоди) в їхньому спорі шляхом проведеного примирних переговорів між учасниками спору. До основних ознак медіації відносять: свободу волевиявлення сторін, конфіденційність процесу, нейтральність медіатора, рівноправність сторін. Функцією медіації є сприяння не лише збереженню добрих взаємин сторін, а й розвиток їх та покращення. У міжнародно-правовій площині до цього також варто додати сприяння збереженню миру та запобігання війні.

Як свідчить міжнародна практика, найбільш часто в міжнародних конфліктах медіаторами виступають великі держави, які володіють потужними економічними і політичними важелями впливу на конфліктуючі сторони, внаслідок чого можуть домогтися доволі відчутного результату в такому конфлікті, в якому інші можливі медіатори виявляються безсилими. Однак слід зазначити, що в теорії міжнародних відносин медіативні зусилля окремо взятої держави розглядаються як частина її зовнішньої політики і, отже, є інструментом, який насамперед обмежує можливості дій посередника рамками заздалегідь визначених дипломатичних чи зовнішньополітичних завдань і залишає поза їх межами все те, що їм не відповідає¹³. Держави у особі своїх дипломатичних представників, як правило, беруть на себе роль медіатора, якщо конфлікт зачіпає їх власні інтереси, які можуть виражатися в: наявності загрози загострення конфлікту; необхідності збереження інституційного об'єднання, учасниками якого є конфліктуючі сторони і медіатор; прагненні посилити власний політичний вплив та підняти політичний престиж; необхідності поліпшення відносин зі сторонами, що перебувають у конфлікті. Йдеться не стільки про намір вирішити гострий конфлікт, скільки про можливість його використати, у зв'язку з чим принципи, на яких заснований інститут міжнародної публічної медіації, на практиці можуть виявитися вторинними. І це вже не медіація як така. Так, наприклад, посередництво США у конфлікті між Єгиптом та Ізраїлем, здійснене в червні 1970 р., можна вважати успішною спробою зниження конфліктного потенціалу сторін. За визнанням Г. Кіссінджера, який мав безпосереднє відношення до тих подій, справжня мета втручання США визначалася їх внутрішніми інтересами, зокрема необхідністю запобігти можливості посилення військової присутності СРСР в Єгипті¹⁴. І хоча за багатьма ознаками, в тому числі за формою, вказані дипломатичні зусилля схожі на медіацію, однак за ознакою наявності власного внутрішнього інтересу США, побічного щодо врегулювання конфлікту, що мав місце всупереч принципу нейтральності, можуть бути класифіковані лише як посередництво загалом, але в жодному разі не як медіація.

На цьому етапі треба зосередитись на основній характеристиці, притаманній дипломатії – діяльність виключно в інтересах своєї країни, на протиположності вже зазначеній основній рисі міжнародної публічної медіації – повній незаангажованості, нейтральності, а, отже, відсутності власного інтересу. На відміну від принципу першочергового служіння інтересам держави, що лежить в основі функціонування дипломатії, наріж-

ним каменем медіації взагалі та, зокрема, міжнародної публічної медіації є нейтральність медіатора й рівноправність сторін. Під нейтральністю медіатора розуміють виконання останнім своїх обов'язків неупереджено, ґрунтуючись на обставинах справи, враховуючи думку сторін та не нав'язуючи сторонам певного рішення, яке приймається винятково за взаємною згодою. Рівність сторін медіації передбачає, що сторони мають рівні права під час медіації. Не може бути привілеїв чи обмежень у рівності капіталістичних та соціалістичних держав, розвинених та таких, що розвиваються, а також відсутність впливу фактору членства у певних міждержавних або міжнародних утвореннях та організаціях¹⁵. Окрім того, нейтральність та рівність у міжнародній публічній медіації, по-перше, повинні виключати можливість використання ролі медіатора для досягнення особистих вигод або власних цілей стороною, яка не є стороною конфлікту. І, по-друге, мають забезпечувати відсутність тиску на сторони спору з боку медіатора, що є більш сильним актором на міжнародній арені, ніж самі сторони спору. Нейтральність передбачає, що медіатор не має жодної іншої мети, окрім забезпечення миру між сторонами та уникнення війни.

Доцільно дещо заглибитись в історію, аби проілюструвати прірву, що створена цією особливістю двох миротворчих інструментів, про які йдеться.

Світовій дипломатичній практиці спроби використання медіації у вирішенні міжнародних конфліктів відомі давно. Доцільно навести ряд історичних прикладів задля демонстрації того, наскільки важливим для успіху саме медіаційних зусиль є дотримання основного медіативного принципу – принципу нейтральності та відсутності тиску з боку медіатора на сторони, яким не може похизуватися класичний інститут дипломатії. Зазначимо, що медіатору, який здійснює примирення, якщо він дійсно прагне допомогти сторонам врегулювати конфлікт, не варто допускати навіть тіні підозри чи враження щодо його заангажованості або нав'язування власної волі. Для сучасної дипломатії періоду глобалізації така задача є достатньо складною для розв'язання, коли в усіх без винятку акторів на міжнародній арені існують розгалужені мережі взаємопов'язаних військових, економічних, політичних, гуманітарних та інших інтересів у всьому світі.

Приклади невдалих і навіть зухвалих спроб медіації з боку дипломатів і представників держав можна знайти у більш давні часи, до появи індустріального суспільства, до видобутку нафти й газу в промислових масштабах, до глобалізації відносин, зумовлених швидкими темпами розвитку технологій. Історія знає чимало прикладів нав'язливого дипломатичного посередництва. У XVIII ст. Англія зробила спробу приміряти на себе роль міжнародного посередника у російсько-шведському конфлікті. У 1718 р. англійський військово-морський флот двічі з'явився в Балтійському морі, пояснивши це необхідністю захистити союзна їй Швецію від нападів російського десанту. Таким парадоксальним чином Англія намагалася примусити Росію прийняти свою кандидатуру медіатора в конфлікті зі Швецією. Оскільки відсутність нейтральності медіатора була очевидною, Росія відмовилась. Російський представник у Лондоні Ф. П. Веселовський у представленому англійському уряду «Меморіалі» вказує на невідповідність англійської пропозиції нормам міжнародного права¹⁶.

Катерині II також доводилося стикатися із нав'язливими посередниками. Так, прем'єр-міністр Англії Пітт в інтересах розвитку англійської торгівлі в Туреччині та Польщі прагнув не допустити заволодіння Росією гирлами великих річок, що впадають у Чорне море. Для досягнення своєї мети він пропонував Катерині II своє посередництво для попередження можливої війни з Туреччиною. Таким чином, він намагався домогтися від Росії згоди на умовах *status quo*. Катерина II була згодна прийняти дипломатичні «добрі послуги» Англії і Пруссії, але відмовилась від медіації. У XVIII ст. вже добре розрізняли ці дві форми врегулювання спорів. Згода на медіацію означала б, що Катерина повинна відмовитися від самостійних переговорів з Туреччиною і всі зносини з нею вести тільки через представників Англії та Пруссії, що в умовах заінтересованості посередника було неприпустимо. Прийняття ж «добрих послуг» змушувало б імператрицю тільки вислуховувати поради та пропозиції посередників, а вести мирні переговори вона могла самостійно¹⁷.

Адміністрація США робила спроби щодо застосування міжнародної публічної медіації у врегулюванні суперечки між Великою Британією та Аргентиною в квітні 1982 року. Держсекретар США вів окремі переговори із кожною стороною. Однак США не були нейтральними, оскільки цінували відносини з Лондоном значно більше, ніж з Буенос-Айресом, у тому числі тому, що від позиції британського уряду на той час залежало питання розміщення американських ракет в Європі. Оскільки Аргентині це стало відомо, успіху зусиль США не мали¹⁸.

Зауважимо, що в дипломатичних колах є дуже поширеною тактика: спочатку розпочати конфлікт, а потім пропонувати свою кандидатуру як квазімиротворця, отримуючи таким чином низку прорахованих вигод. Або, навпаки, ініціювати медіаційну процедуру задля недопущення посилення однієї із конфліктуючих сторін, яка є небезпечною для самої держави-медіатора. Зазвичай, за таких обставин у конфлікті підтримку отримувала більш слабка сторона. Так, під час російсько-японської війни 1905 р. Англія та США розраховували на взаємне виснаження обох сторін. Слабшою спочатку була Японія, і тому вона отримала підтримку. Але зайве посилення Японії теж було не в їхніх інтересах. Коли російська сторона зазнала поразки, президент США Теодор Рузвельт запропонував сторонам своє посередництво. При цьому США були заінтересованими зовсім не в дружбі між Японією та Росією, а в тому, щоб і після війни антагонізм між ними тривав¹⁹.

Міжнародна публічна медіація неодноразово відіграла конструктивну роль у міжнародних відносинах. Однак, попри незаперечні її цінності на міжнародній арені, було б помилкою вважати, що будь-яке втручання у вирішення конфлікту з боку дипломатичних представників інших держав буде бажаним, прийнятним та виправданим. Адже не менш важливою передумовою саме медіації є запрошення медіатора сторонами, а не його самовільне втручання чи нав'язування своєї участі у вирішенні конфлікту.

Як видно із перелічених історичних прикладів, активність дипломатії з урегулювання того чи іншого конфлікту часто аж ніяк не може вважатися міжнародною публічною медіацією, або ж медіацією взагалі, навіть, якщо застосовуються притаманні їй інструменти чи використовуються її методи. Це зумовлено, передусім, основними рисами дипломатії та медіації, які є діаметрально протилежними – захист власних інтересів та відсутність таких загалом. Тож є підстави говорити, що на основі цієї центральної ознаки в кожному конкретному випадку співвідношення між медіацією міжнародного конфлікту та дипломатичними зусиллями буде різним.

З вищезазначеного можна констатувати, що міжнародна публічна медіація як мирний засіб вирішення спорів формує самостійний міжгалузевий інститут міжнародного права, наділений своїми відмітними ознаками, і, разом з тим, має тісний взаємозв'язок з іншими, насамперед політико-дипломатичними мирними засобами. Ряд механізмів вирішення спорів, вироблених у міжнародному праві, під впливом конкретних обставин може видозмінюватися або одночасно поєднувати в собі елементи міжнародної публічної медіації, а також інших мирних засобів, що в практичній площині не завжди дає змогу їх розмежувати.

Міжнародна публічна медіація та дипломатія – два незалежних правових інститути, які хоч і можуть взаємодоповнювати один одного, але існують окремо і не є взаємозамінними. Часом дипломатія буде брати на озброєння медіативні техніки задля досягнення своїх цілей, часом міжнародна публічна медіація використовуватиме дипломатичні механізми у процесі вирішення того чи іншого конфлікту. Іноді дипломатичні та медіативні заходи можуть здійснюватись паралельно або послідовно, залежно або незалежно одне від одного. Дипломат може бути медіатором. Медіатор може бути дипломатом. Однак, поняття «дипломат» не тотожне поняттю «медіатор», а «дипломатія» не є синонімом «медіації».

Розмежування інститутів, про йдеться мова, надає можливість розглянути сучасні миротворчі заходи під іншим кутом. Це, у свою чергу, може надати поштовх для перегляду способів запобігання і врегулювання міжнародних конфліктів, з точки зору досягнення глобальних благ на протигагу існуючим методам, що базуються на поляризації світу. Таким чином, відділивши медіацію від дипломатії і залишивши останню в її класичному розумінні «за дужками», міжнародне публічне право отримує можливість розвивати міжнародну публічну медіацію як самодостатній, дієвий та перспективний інститут, незалежний від держав та їх дипломатичних представників.

¹ Михалькевич Г. Н. Учебно-методический комплекс по учебной дисциплине «Основы дипломатии» для специальностей «Международные отношения» 1-23 01 01. – «Лингвострановедение» 1-23 01 03. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://elib.bsui.by/handle/123456789/26988>

² Didier Pfitre. Diplomatic Conflict Resolution, Dispute Resolution / Carl Baudenbacher (ed.), Stuttgart : German Law Publisher – 2009. – P. 21–35.

³ O'Connor, Bernard J. International diplomacy and ethics: relevance for commerce. Journal of International Business Research, July. – 2004. – Volume: 3. – Режим доступа: <http://www.freepatentsonline.com/article/Journal-International-Business-Research/166823560.html>

⁴ Ousman Sowe. Conflict Prevention Mechanisms: Mediation and Preventive Diplomacy, Thursday, February 17, 2011. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://thepoint.gm/africa/gambia/article/conflict-prevention-mechanisms-mediation-and-preventive-diplomacy>

⁵ Carroll Eileen and Karl Mackie. International mediation; the art of business diplomacy. – Kluwer Law International, 2d ed. – 2006. – 224 p.

⁶ Дипломатический словарь: в 3 т. / ред. А. А. Громыко, А. Г. Ковалев, П. П. Севостьянов, С. Л. Тихвинский. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: Наука, 1984–1986. – 500 с.

⁷ Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка / С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова. – М., 1992. – 908 с.

⁸ Попов В. И. Современная дипломатия: теория и практика. Курс лекций. Часть 1: Дипломатия – наука и искусство / ДА МИД РФ. – М.: Научная книга, 2000. – 576 с.

⁹ Михалькевич Г. Н. Учебно-методический комплекс по учебной дисциплине «Основы дипломатии» для специальностей «Международные отношения» 1-23 01 01. – «Лингвострановедение» 1-23 01 03. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://elib.bsui.by/handle/123456789/26988>

¹⁰ Там само.

¹¹ Кисинджер Г. Дипломатия / Г. А. Кисинджер. – М.: Науч.-изд. центр «Ладомир», 1997. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.e-reading.bz/chapter.php/1016921/31/Kissindzher_-_Diplomatiya.html

¹² Попов В. И., Современная дипломатия: теория и практика. Курс лекций. Часть 1: Дипломатия – наука и искусство / ДА МИД РФ. – М.: Научная книга, 2000. – 576 с.

¹³ Семкина Ю. Н. Посредничество как международно-правовое средство мирного разрешения споров: дисс. ... канд. юрид. наук: 04.02.01/ Ю. Н. Семкина. – М., 2010. – 221 с.

¹⁴ Кацы Д. В. Переговоры и посредничество: инструменты повседневной практики международного права. – СПб., 2005. – 184 с.

¹⁵ Стеценко О. А. Медіація: її поняття, принципи та придатність для публічних спорів / О. А. Стеценко // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – № 2. – 2012. – С. 159–162.

¹⁶ Давыденко Д. Нейтральность и доверие как основа посредничества: несколько исторических иллюстраций // Третейский суд. – СПб., 2010. – № 1. – С. 160–167.

¹⁷ Брикнер А. Г. Екатерина II Великая. Ее жизнь и царствование. Иллюстрированная история / А. Г. Брикнер. – М.: Эксмо, 2009. – 432 с. : ил. – (История российской монархии).

¹⁸ Щербакова А. Д. Аргентина и США: уроки «периферийного реализма» / А. Д. Щербакова. – Вестник Волгоградского государственного университета. Серия 4: История. Регионоведение. Международные отношения. – № 1, 2008. – с. 100–106.

¹⁹ Давыденко Д. Нейтральность и доверие как основа посредничества: несколько исторических иллюстраций // Третейский суд. – СПб., 2010. – № 1. – С. 160–167.

Резюме

Антонюк О. А. Медіація та дипломатія.

Стаття присвячена дослідженню питання тотожності й відмінності між поняттями дипломатії та медіації в міжнародній публічно-правовій площині і можливості виділення міжнародної публічної медіації в окремий інститут міжнародного публічного права. Наведено низку історичних прикладів вдалих і невдалих спроб взаємодії медіації та дипломатії.

Ключові слова: медіація, посередництво, дипломатія, публічні спори.

Резюме

Антонюк О. А. Медиация и дипломатия.

Статья посвящена исследованию вопроса тождества и различия между понятиями дипломатии и медиации в международной публично-правовой сфере, и возможности выделения международной публичной медиации в отдельный институт международного публичного права. В статье приведен ряд исторических примеров удачных и неудачных попыток взаимодействия медиации и дипломатии.

Ключевые слова: медиация, посредничество, дипломатия, публичные споры.

Summary

Antoniuk O. Mediation and Diplomacy.

The article investigates the issue of identity and differences between the concepts of diplomacy and mediation in the sphere of international public law and possible allocation of public international mediation in a single institution of public international law. The article contains a number of historical examples of successful and unsuccessful attempts of interaction between mediation and diplomacy.

Key words: mediation, conciliation, diplomacy, public disputes.

Отримано 20.06.2014

УДК 341.245 (045)

Я. М. ЖУКОРСЬКА

Ярина Михалівна Жукорська, кандидат юридичних наук, доцент юридичного факультету Тернопільського національного економічного університету

ПІДСТАВИ ПРИПИНЕННЯ ТА ПРИЗУПИНЕННЯ ДІЇ МІЖНАРОДНОГО ДОГОВОРУ, ЩО НЕ ПЕРЕДБАЧЕНІ ВІДЕНСЬКОЮ КОНВЕНЦІЄЮ 1969 РОКУ

Питання припинення чи призупинення міжнародно-правових відносин завжди займало чільне місце в міжнародному праві. Основою сучасних міжнародних відносин є міжнародні договори, положення щодо припинення та призупинення дії яких містять Конвенції 1969 та 1986 рр. (ст.ст. 42–72).

Вони ґрунтуються на тому, що їх положення не зачіпають питань, які можуть виникнути щодо договору внаслідок правонаступництва, міжнародної відповідальності та збройного конфлікту (ст. 73). Хоча ці обставини також можуть припинити, а інколи й призупинити дію договору. Також Віденські конвенції не включили рішення міжнародних організацій як ще один важливий фактор, що може припинити чи призупинити дію договору, який зустрічається все частіше в практиці застосування міжнародних договорів.

Метою даної статті є дослідження окремих підстав припинення та призупинення дії міжнародних договорів, які не регулюються Віденськими конвенціями 1969 та 1986 років.

У працях, присвячених праву міжнародних договорів, питання припинення та призупинення міжнародного договору займає одне із чільних місць. Є й роботи, окремо присвячені цим питанням. Дослідженням означених проблем займалися такі видатні вчені-міжнародники, як М. Є. Волосов, А. М. Талалаєв, А. Давід, М. Франковська, Н. Контон та ін. Проте у їх працях досить мало уваги приділяється тим підставам припинення та призупинення міжнародного договору, які не передбачені Віденськими конвенціями 1969 та 1986 років.

За загальноприйнятим правилом дія договору припиняється в результаті:

- 1) здійснення акту, передбаченого договором;
- 2) настання резолютивної умови;
- 3) настання строку, на який було укладено договір;
- 4) взаємної чи односторонньої відмови від договору, якщо така дозволена умовами договору;
- 5) зникнення об'єкта договору;
- 6) припинення існування суб'єкта;
- 7) втрати договором обов'язковості внаслідок докорінної зміни обставин, яким він був присвячений;
- 8) невикористання договору¹.